

Lezing Anselm Grün, 14 mei 2016; Thema: Barmhartigheid

Samenvatting

Bijbelse barmhartigheid

In het Evangelie volgens Mattheus citeert Jezus twee maal een uitspraak van de profeet Hosea, die zei: "Ik wil barmhartigheid van jullie, geen offers" (Mt. 9, vers 13 en Mt. 12, vers 7).

Offers kunnen waardevol zijn. Ook Jezus' dood aan het kruis was een offer, in de betekenis van overgave. In het Oude Testament gaat het bij offers om het voldoen aan een materiële verplichting. Maar in de loop van de tijd is dat verinnerlijkt, en heeft het meer het karakter gekregen van een prestatie: je moet iets presteren, perfect zijn. Op die manier brengt het brengen van offers angst mee, faalangst.

Daarvan zegt God: dat is niet wat ik van jullie vraag. Barmhartigheid is belangrijker.

In het Evangelie volgens Lucas komt barmhartigheid o.a. voor in het Magnificat, de lofzang van Maria (Lc. 1, vers 47-55, met name vers 50). Maria noemt Maria God barmhartig want "machtigen stoot hij van hun tronen en hij verheft de geringen."

Gods barmhartigheid blijkt ook omdat Hij zijn zoon naar de aarde stuurt, om mens te worden met de mensen. Hij omarmt zijn volk, zijn mensen, met al hun zwakheden.

Hij nodigt ook ons uit om barmhartig te zijn, niet als verplichting, maar als grondhouding.

Woorden met de betekenis barmhartigheid

1. Het Hebreeuwse woord voor barmhartigheid is 'racham', ofwel 'baarmoeder'

Barmhartigheid komt dus uit je innerlijk, je buik, je hart. En het heeft te maken met 'moederlijkheid'. Barmhartigheid ervaren betekent dat je je kunt voelen als een kind, dat geaccepteerd wordt, zoals het is. Als een roos die bloeit zonder te vragen 'waarom'.

2. Een tweede bijbels woord voor barmhartigheid is 'kwetsbaarheid'.

Als je zelf bereid bent om je eigen kwetsbaarheid te aanvaarden, zie je ook de kwetsbaarheid van anderen. Wie niet kwetsbaar wil zijn, kan niet liefhebben en raakt afgesneden van het leven.

3. Ten derde: éléos, bekend uit 'Kyrie eleison', Heer, ontferm u. Barmhartigheid als ontferming.

Dit woord komen we tegen in de bekende toespraak van Jezus in het Evangelie volgens Mattheüs, hoofdstuk 25 (Mt. 25, 34-40): Ik had honger en jij hebt mij te eten gegeven. enz.

Hier komen de 'werken van barmhartigheid' uit voort, in de middeleeuwen nog aangevuld met zeven 'geestelijke werken van barmhartigheid'.

Zij hebben de samenleving wezenlijk menselijker gemaakt, o.a. door het werk van vele congregaties die werken van barmhartigheid deden (o.a. armen- en ziekenzorg, onderwijs).

Barmhartigheid heeft ook te maken met de vraag hoe je over iemand spreekt.

Vaak wordt al snel in veroordelende zin over iemand gesproken. Als er iets gebeurt, zoekt men een zondebok. Men gebruikt taal die mensen beschadigt, in plaats van taal die mensen opbouwt. Juist dat laatste getuigt van barmhartigheid.

4. Het Griekse woord 'oiktirmon', betekent ook barmhartigheid of medelijden. Jezus zegt: "Wees barmhartig, zoals uw Vader barmhartig is." (Lc. 6, 36).

Die barmhartige vader komen we tegen in het verhaal van de verloren zoon (Luc 15,11-32).

De verloren zoon

In het verhaal wil de jongste zoon erop uit. Maar hij eindigt bij de varkens. Een minderwaardige plek. Daarom gaat hij terug naar zijn vader. Deze maakt hem geen enkel verwijt. Zegt niet iets in de zin van 'zie je nu wel'. Hij omarmt de zoon slechts.

De vader is barmhartig. Maar was de zoon nu zo fout en slecht? Iedereen heeft wel iets in zich van hem, de behoefte om eruit te breken. Als ik dat accepteer van mijzelf, kan ik het ook accepteren van anderen. Dat is in feite wat de vader deed.

De oudere zoon is iemand die doet wat hoort. Hij is vooral verwijtend naar zijn broer. Hij maakt hem zwart. Hij splijt, creëert een tegenstelling. De ander tegenover mij. Het omgekeerde van barmhartigheid.

Ook in kerk en samenleving heb je mensen die dit doen: splijten, tegenstellingen creëren. Soms kan dat gevaarlijk zijn. Barmhartigheid is niet alleen heilzaam voor onszelf als individuen. Het is ook heilzaam voor de samenleving. En voor de hele wereld.

Terug naar het verhaal: toch is de vader ook tegenover de oudste zoon barmhartig, omdat hij ook bij hem iets herkent van zichzelf. Hij probeert hem erbij te betrekken en hem met zijn broer te verzoenen. Zich verheugen over iemand die na een moeilijke tijd weer opkrabbelt en weer op weg gaat. Ook dat is barmhartigheid, voor die ander en voor jezelf. Het is helend, heilzaam.

Vluchtelingen - eigen identiteit

De Duits-Zwitserse psycholoog Arno Gruen zegt: "angst voor vreemdelingen heeft te maken met het feit dat je de vreemdeling in jezelf niet kunt accepteren." Die angst maakt onbarmhartig.

Onze samenleving is multicultureel geworden. Maar we hebben allen een eigen identiteit waar we ons van bewust moeten zijn. We hebben wortels: onze ouders, grootouders. Ook wortels kunnen vergiftigd zijn. Maar we moeten ze niet vergeten omdat ze ons kunnen helpen.

Ook onze naam is als een wortel, een houvast die ons stevigheid en identiteit geeft:

- Allereerst je voornaam, die je gekregen hebt van ouders. Via je naam ontvang je liefde van je naasten en van God.
- Je naam heeft meestal ook een betekenis. Die kan richting geven aan je leven.
- Dan hebben velen van ons een naam van een heilige. Heiligen tonen ons wel het Licht van God, waar veel 'gewone' mensen vooral de neiging hebben om te letten op de schaduwen in het leven.

Rituelen zijn belangrijk om die verbondenheid uit te drukken. Met gewone woorden kun je dat vaak niet. Bijvoorbeeld de eucharistie. Deze verbindt je met je wortels - je ouders en voorouders - maar ook met de hemel.

Aan de traditie moet je je niet vastklampen. Maar ze geeft je het besef dat je niet alleen staat. Dat je een stevige steun in je rug hebt van al die mensen die achter je staan, de generaties die je voorgingen. Je hoeft niet alles alleen te doen en opnieuw uit te vinden.

Slotritueel

Anselm Grün wenst zijn publiek toe dat zij barmhartig kunnen zijn, allereerst naar zichzelf. Want vertrouwen in jezelf nodigt uit tot barmhartig.

Barmhartig zijn, betekent: het gewonde kind in jezelf omarmen, het verlaten, mislukte en onbegrepen kind.

We gaan staan en omarmen onszelf (gekruiste armen voor de borst), worden door Christus omarmd. Om zo te laten doordringen dat ook het goddelijk kind in mij woont, waardoor ik heel ben, en vrij, authentiek en verbonden met het geheim.

Daarvoor bidden we, door Christus onze Heer, Amen.